

Učiteljski TOVARIS.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na celi poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List 7.

V Ljubljani, 1. aprila 1881.

Tečaj XXI.

Názorni nauk v drugem razredu ljudske šole.

5. Vaja.

Človeško stanovanje.

Rekli smo: Vsak človek, da more živeti, potrebuje stanovanja. Ljudjé stanujemo v hišah. Hiše so tedaj človeška stanovanja, to je: óna varna zavetja, kjer se odpočijemo od težavnega dela, in se obvarujemo dežja in mraza. Ljudjé si radi hiše zidajo blizu skupaj, da drug družemu lahko pomagajo. Več hiš skupaj imenujemo vas. — Ivanko, povédi mi, kaj umeješ, kadar izgovoriš besedo vas? — Vasi so različne: majhene in velike. Kdo mi zna imenovati kakšno vas? Imena vasí pišemo z véliko začetno črko. Kdo stanuje po vaséh? (Kmetje.) — Kmetji obdelujejo polje, zato jih imenujemo kmetovalce ali poljedelce. Kakšne so hiše po vaséh? Navadno nizke. — Iz česa so narejene? Iz lesa (so lesene). — S čim so pokrite? S slamo, pa tudi s škodlami. — S čim pa še pokrivajo hiše? Z opeko. — Ali so po vaséh tudi zidane hiše? Ti France, ti si domá v Dolini. Kaj je Dolina? Dolina je vas. — Čegava hiša v Dolini je zidana? — V velicih vaséh vidimo tudi cerkev in šolo. Kakšna je cerkev? Cerkev je višja od vseh drugih hiš. Iz česa je cerkev; iz česa je šola? Šolo imenujemo tudi učilnico. Zakaj? — Kaj vidite v vaséh navadno med hišami? Vrte, livade in polja. — Kakšna so dvorišča po vaséh? Prostorna. — Zakaj? Ker imajo kmetje po dvoriščih navadno še druga poslopja. — Kakšna? Hleve, stoje, skednje, kolárnice, svinjake, kurnike itd. — Kakšne so ceste po vaséh? — Ali so v vaséh tudi rokodelci in obrtniki? Po večjih vaséh je po jeden kovač ali kolár, mesar,

čevljar, sem ter tjà tudi kak trgovec. Vsaka vas ima svoje imé. Matijček, povédi mi imena vasi, katere poznaš! Kdo mi zna še povedati ime kake vasi?

Razven vasi imamo tudi še trge in mesta. Trgi so večji od vasi, a mesto je še večje kakor trg. Kdo mi zna povedati kako mesto? V mestih ne stanujejo kmetje, nego različna gospóda, trgovci, obrtniki in rokodelci. Hiše v mestih stojé druga poleg druge v lepih vrstah. Cesta med hišami se imenuje ulica. V mestih so uradniki, duhovni, učitelji, zdravniki, lekarji, trgovci, obrtniki in rokodelci. Andrejček, naštej mi rokodelce, katere poznaš! Rokodelci so: krojač, čevljar, zidar, tesar, mizar, mlinar, pekár, mesár, kovač, kolár, sedlar, ključaničár, steklar, lončar, tkalec, barvar, krznar itd. Vse te rokodelce zapisali bomo v spisovnice, a to prav lepo in čedno. (Učitelj naj zapiše imena na šolsko tablo in učenci družega oddelka jih lahko prepisujejo v svoje spisovnice.) — Kakšne so hiše v mestih? Visoke in lepe. — Iz česa so sozidane? Iz opeke in kámena. — S čim so pokrite?

Učitelj pové ob kratkem, kako se hiša zida, kdo jo naredi in česa je v zidanje hiš potreba. V razgovor pride: kamenje, opeka, apno, pesek, les, železo; tesár, zidár, ključaničár itd.

Različna poslopja: cerkev, učilnica, župnija ali farovž, sodnija, bolnišnica, gostilnica, vojašnica, gledališče itd.

Danes smo govorili o vaséh, trgih in mestih. Kako se pišejo imena vasi, trgov in mest? Imenujte mi nekoliko vasi, trgov, mest! — Kaj je vas? kaj je trg? kaj je mesto? — Kdo stanuje v vaséh, kdo v trgih, kdo v mestih. Katero mesto je pri nas na Kranjskem največje? Ljubljana. — Kako se piše Ljubljana? (Učitelj pokaže na šolsko tablo.)

Pri popisovanji posámeznih poslopij ne sme biti učitelj preobširen; vse naj pové le ob kratkem ter naj stavi kratka in primerna vprašanja, da otroci lahko odgovarjajo tacim vprašanjem. Takó na primer pri popisovanji šole: kaj je šola? Šola je poslopje. — Kje stoji šola? Sredi trga (mesta), ne daleč od cerkve. — Kako je sezidano? Čvrsto, prostorno, svitlo in prijazno. — Koliko nadstropij ima? Jedno ali dve. — Koliko sob? Čimu je šola? Čigavo poslopje je šola? Kdo mora za šolo skrbeti itd. — Take kratke popise naj otroci spisujejo v svoje spisovnice in se jih tudi na izust učé.

Pregovori in pravila. Kamen do kámena palača; zrno do zrna pogača. — Ako je v žitnici, še ni v izbici. (Za to ali óno delo je treba še mnogo truda in časa; delo še ni izvršeno.)

Uganke. Eden pravi: da bi bila skoraj noč! drugi: da bi bil skoraj dan; tretji: naj bo noč ali dan, zmirom enako trpim. Kaj je to? (Duri želé noč, da bi mirovale; okno dan, da bi zopet svetilo; tram mora pa noč in dan strop držati.) — Luknjica pri luknjici pa vodo drži; kaj

je to? (Slamnata streha.) — Pri nas imamo enega možá, ki leto in dan ničesar ne jé, pa vendar zmirom iz fajfe kadí. Kdo je to? (Dimnik.) — Vrhú strehe sedí in tobak kadí. Kaj je to? (Dimnik.) — Eno prosi noči, drugo dneva, a treko zmirom enako stoji. Kaj je to? (Vrata, okna in strop.) — Kdo zagleda najpred popotnika, pa mu vendar ne da nič jesti? (Streha.) — Ktera hiša nima oken ne strehe? (Polževa.) — (Tacih in enacih uganek je mnogo med národom in učitelji bi si za naše domače slovstvo obilo zaslug pridobili, ako bi jih zapisovali in v kacem primérnem časopisu priobčevali.)

Pripovedka: Kmečki deček je prišel z očetom v mesto, kjer sta ostala več dni. Precej družega jutra reče deček svojemu očetu: „Oče! tukaj ne vidim zjutraj zlatega solnca sijati, in tudi ne slišim ljubih ptičic peti. Tukaj ne vidim zelenih gozdov, ne zelene trave, ki pokriva naše livade in travnike, po katerih se pasó pohlevne ovčice. — Tukaj ne vidim zjutraj, kadar vstanem, zelenega gozda, v katerem je vse živo in veselo. Tukaj ljudjé hitro hodijo po ulicah, a ne pojó veselih pesen, kakor pri nas domá, kadar orjéjo, travo sečejo ali kaj družega delajo.“

Oče mu začnó pripovedovati, da ne morejo vsi ljudjé živeti v vaséh, in da se tudi v mestih mnogo lepega vidi in mnogo prijetnega sliši, česar v vaséh videti in slišati ni.

„To vse je lepó, kar ste mi pripovedovali o mestu“, reče kmečki deček, „ali vendar sem jaz najrajše domá v naši vasi, kjer je vse tako živo in veselo.“

Vsacemu se tam najboljše zdi, kjer je njegova zibelka tekla.

Pri tej obravnavi naj učitelj na tablo nariše: hišo, skedenj, cerkev, vrata, okna in orodje dotičnih rokodelcev.

Bernard Tomšič.

L. 1854. priobči v „Novic.“ l. 43 pustnega ponedeljka burko o ba-hačastem škricu, mestnem gizdelinu pa o godcu slepcu in prosti deklini Minki napisano „Izplačana prevzetnost“ (Kravcarjeva kerčma tare od derhali se norosti, — Krog pogernjenega stola jé in pije fantov dosti i. t. d.). — Nekaj Prešern po svojem „Kerst per Savici“, nekaj Žemlja po spevu „Sedim sinov“ vname Bernarda, da zloži največ v njunem merilu tudi dve večí epični pesmi. Perva je „Boj pri Vudački“. Povest v verzih, po Valvazorju l. 1575. Natisnjena v Prijatlu IV. teč. 1855 št. 9 str. 281 — 285 pa št. 10 str. 310 — 313. Po geslu: „Ne le po streli pade hrast, — Tud červ spodjé ga, mora past“ (Bulver) — pričinja spev tako-le:

V boj spremlja te modrica nevesela,
Turjaški Herbert! — Daj še enkrat ženi
Roko k slovesu, Meti zapuščeni,
Preden ločitve tromba bo donela.